

Sanojen sanottavaa

LAURI HAKULINEN *Sanojen sanottavaa*. SKS, Forssa 1958. 132 s. Tietolipas n:o 16.

Tietolippaiden sarjan 16. osana ilmestyi v. 1958 kokoelma professori Lauri Hakulisen tutkielmia. Kirjanen sisältää vaatimattoman alaotsikkonsa mukaan »kirjoitelmia suomen kielestä ja suomalaisesta sanomisesta taidosta». Artikkelit eivät ole uusia, vaan tekijä on koonnut aikaisemmin eri yhteyksissä julkaisemiaan kirjoituksia yhdeksi nidokseksi. Tässä suhteessa »Sanojen sanottavaa» on siis jatkoa edellisestä vuonna ilmestyneille kokoelmille »Kielitieto» ja »Kielen oppissa».

Kokoelman ensimmäinen artikkeli, »Äidinkielen asema kielitieteessä», on julkaistu ensi kerran Virittäjässä v. 1936. Siinä tarkastellaan eräitä Leo Weisgerberin ja Georg Schmidt-Rohrin ajatuksia, jotka tuohon aikaan edustivat Saksassa uusinta kielitieteellistä katsomustapaa. Toisen kirjoituksen aineksina ovat Hans Sperberin merkitysooppilliset periaatteet. Kysymyksessä ei — kuten tunnettua — ole mikään tavanomainen referaatti, sillä kirjoittaja on soveltanut Sperberin ajatuksia varsin pitkälle omaan kieleemme.

Suomen kielen sanaston tutkimusta esittelevässä katsauksessaan (virkaanastujaisesityelmä 1. 4. 1953) Hakulinen selvittää leksikologiamme tähänastisia saavutuksia ja vastaisia tavoitteita. Tässä yhteydessä hän — Weisgerberin nojautuen — tähdentää kielen valtavaa osuutta ihmisen koko henkiseen toimintaan: »Kieli ei siis ole, kuten usein on tapana harhaanjohtavasti määritellä, vain ajatustenilmaisemisväline, vaan se on myös käsitteiden luoja ja ajattelun edellytys.»

Kokoelman laajin artikkeli käsittelee suomen kielen käännöslainoja. Jo sen pe-

rusteella voidaan päätellä Hakulisen valinnan kielentutkimuksemme uuden, perin mielenkiintoisen alueen. Näyttää myös siltä, että juuri Hakulisen kaltaisella laajakatseisella ja runsastietoisella tutkijalla on kylliksi aseita tällaiseen kieltämättä tarpeelliseen uudisraivaukseen.

Mainitsematta on vielä kaksi kielitieteellistä tutkielmaa. Toisessa niistä seurallaan *luokka*-sanana kehitysvaiheita, toinen taas on Suomen nimen etymologiointia. Yhteistä näille varsin eriaiheisille kirjoituksille on esitystavan johdonmukaisuus ja kielenkäytön luistavuus.

Kahdessa pikku esseessään Hakulinen valaisee Otto Mannisen taiturimaista suomen kielen käyttöä. Hän päätyy seuraavaan toteamukseen: »Mannisen henkilökohtainen osuus runokielemme tason kohottamisessa on suurempi kuin kenenkään aikalaisensa, ja se on käsitykseni mukaan vastedes osoittautuva yhä suuremmaksi. Siinä määrin hän oli aikaansa edellä.»

Kirjanen päättyy neljään »sananparsipakinaan». Niiden lukeminen on todellinen nautinto. Hakulisen pakinatyyli on todiste siitä, ettei ytimekkyys ole vain sananlaskuille ominainen hyve.

»Sanojen sanottavaa»-kirjaseen lingvistiset artikkelit on nyttemmin sisällytetty suomen kielen tutkintovaatimukseen. Tässä on epäilemättä osuttu oikeaan. Mutta huomiota vaille ei ole syytä jättää myöskään kokoelman yleisajatuksia kirjoituksia. Niiden selkeä ja täsmällinen sanonta antaa tuleville äidinkielen opettajille paljon ajattelemisen aihetta. Ennen kaikkea se pakottaa heidät muistamaan vanhan totuuden: »Taaja laajan voittaa.»

HEIKKI LESKINEN